6 Απριλίου 2014

Αρχιμ. Αρσένιος Κατερέλος, Ο τρόπος και τα επόμενα στάδια της ευχής

Ορθοδοξία και Ορθοπραξία / Άγιοι - Πατέρες - Γέροντες / Θεολογία και Ζωή / Ορθόδοξη πίστη

Ο τρόπος και τα επόμενα στάδια της ευχής

(προηγούνται ερωταποκρίσεις)

Αρχιμανδρίτης Αρσένιος Κατερέλος,

Ηγούμενος Ι. Μονής Αγίου Νικολάου Δίβρης Φθιώτιδος,

Ας ξεκινήσωμε, σιγά-σιγά, το σημερινό μας θέμα.

Αλλά, πριν όμως προχωρήσωμε, αγαπητοί εν Χριστώ αδελφοί μου, ας απαντήσωμε σε τρεις-τέσσερις απορίες που μας ετέθησαν.

Η πρώτη απορία, η οποία ήταν δημοσία είχε σχέσι με την χρονική εξέλιξι της ευχής του Ιησού. Εννοείται, στο πέρασμα της εκκλησιαστικής ιστορίας, πως αυτή εξελίχθη.

Και απαντήσαμε ότι, σε πολλά σημεία της Καινής Διαθήκης υπάρχει σχετική αναφορά. Όπως στο ευαγγέλιο των Δέκα Λεπρών αναφέρεται η σχετική ικεσία των λεπρών: ” Ιησού, Διδάσκαλε, ελέησον ημάς”. Η, στην περικοπή του εκ γενετής τυφλού, τι έλεγε ο τυφλός διακαώς; ”Υιε Δαυΐδ, ελέησόν με”. Και σε διάφορα άλλα σημεία, βέβαια του Ευαγγελίου υπάρχουν σχετικές επικλήσεις.

Αυτές όλες οι ικεσίες, δεν είναι παρά η αδιάλειπτη προσευχή της Εκκλησίας, που την ακούμε, όταν σε κάθε αίτησι του ιερέα, ο λαός απαντά με το ”Κυριε, ελέησον”. Ε, λοιπόν, η ευχή του Ιησού δεν είναι τώρα παρά μία μεγαλυτέρα και πιο ολοκληρωμένη ανάπτυξις της ικεσίας αυτής.

Είναι γνωστή η ευχή του Ιησού από την εποχή του αββά Μακαρίου, όπως αναφέρεται στο Γεροντικό, από το 300-390 μ.Χ. δηλαδη, στο σημείο που λέγει: «Ηρώτησαν τινές τον αββά Μακάριο, λέγοντες: ”Πως οφείλομεν προσεύχεσθαι;” Λέγει αυτοίς ο Γέρων: ”Ουκ εστι χρεία βατολογείν, αλλ᾽ εκτείνειν τας χείρας και λέγειν ‘Κυριε, ως θέλεις και ως οίδας, ελέησον’. Εάν δε επίκειται πόλεμος, ‘Κυριε, βοήθει’. Και Αυτός οίδε τα συμφέροντα και ποιεί μεθ᾽ ημών έλεος”».

Ας κάνωμε στα λόγια αυτά ελεύθερη μετάφρασι: Ερώτησαν κάποιοι τον αββά Μακάριο – είχε μεγάλη φήμη διακριτικού ασκητού – και του είπαν: «Πως πρέπει να προσευχώμεθα, Γέροντα;» Και απήντησε ο Γέροντας: «Δεν είναι ανάγκη να λέμε πολλά, αλλά να εκτείνωμε τα χέρια μας – και την ψυχή μας εννοείται – λέγοντας: ”Κυριε, όπως Εσύ γνωρίζης, όπως θέλης, να με ευσπλαγχνισθής”. Εάν δε υπάρχη και κάποιος πόλεμος, κάποιος πειρασμός, να λέμε: ”Κυριε, βοήθησέ με”. Και ο Θεός ξέρει εκείνο το οποίο συμφέρει και δίνει, στην κατάλληλη στιγμή, την κατάλληλη

έκβασι και μας ελεεί».

Αλλά και ο άγιος Ιωάννης, ο συγγραφέας της Κλίμακος (570-649 μ.Χ. περίπου), αναφέρει σχετικά: «Η μνήμη του Ιησού ενωθήτω τη πνοή σου και τότε γνώσει ησυχίας ωφέλειαν». Δηλαδή, η μνήμη, η ενθύμησις του Ιησού, να ενωθή με την αναπνοή σου, να είναι διαρκής, και τότε θα γνωρίσης την ωφέλεια η οποία προκύπτει από την κατά Θεόν ησυχίαν.

Και αλλού, ακόμη πιο παραστατικά, λέγει ο ίδιος θεόπτης συγγραφέας της Κλίμακος: «Ιησού ονόματι, μάστιζε πολεμίους. Ου γαρ εστί εν τω ουρανώ και επί γης ισχυρότερον όπλον». Δηλαδή, με το όνομα του Χριστού να μαστίζης τους εχθρούς, που είναι ο εαυτός μας, οι δαίμονες και ο κόσμος. Δεν υπάρχει πιο δυνατό, πιο δραστικό όπλο, ούτε στον ουρανό, ούτε στην γη από το όνομα του Χριστού, από την προσευχή στο όνομα του Χριστού.

Και, με αφορμή τώρα αυτήν την όντως ωραία ερώτησι, ας αναφέρωμε ότι, όχι μόνο το θέμα της προσευχής του Ιησού, αλλά και πολλά άλλα πράγματα μέσα στην Εκκλησία, εν Αγίω Πνεύματι εξελίχθησαν και ανεπτύχθησαν. Όπως είναι οι εορτές, η Λατρεία, η Υμνογραφία, και ένα σωρό άλλα πράγματα, τα οποία διέπουν την Ορθόδοξη πνευματικότητα, τέχνη, κ.ο.κ.

Ας πούμε ένα κτυπητό παράδειγμα: Πως νομίζετε, ότι εγίνοντο, τα πρώτα χρόνια, οι Θείες Λειτουργίες; Ίσως φανή παράξενο, τώρα, σε μας. Τότε, ο κάθε ιερέας, όπως είναι φυσικό, ανάλογα με την θεολογική του μόρφωσι και την προσωπική του κατάρτισι, έκανε κάποιες αυτοσχέδιες προσευχές. Επάνω βέβαια στο γενικό πλαίσιο, στο εν γένει πρότυπο του Μυστικού Δείπνου. Και έτσι, εγίνετο η μεταβολή των Τιμίων Δώρων σε Σώμα και Αίμα Χριστού. Έτσι ξεκίνησαν. Και που φθάσαμε; Φθάσαμε, για λόγους ευνοήτους, για να μη γίνωνται λάθη δογματικά, για να υπάρχη μία πιο ωραία και πλούσια λατρεία, κ.ο.κ., φθάσαμε στις Θείες Λειτουργίες των Αποστολικών Διαταγών, του Αγίου Μάρκου, του Αγίου Ιακώβου του Αδελφοθέου, του Αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου, του Μεγάλου Βασιλείου, και την πιο γνωστή μας, του Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου, που είναι τόσο πλούσιες. Καταλαβαίνετε λοιπόν, πως τα πράγματα εξελίσσονται στην θεία Λατρεία. Ας μη πούμε όμως πιο πολλά για την εξέλιξι της ευχής και της Θείας Λειτουργίας. Εκείνο που θέλω όμως, με αφορμή αυτήν την ωραία απορία, να κρατήσωμε είναι το εξής:

Ο,τι έχει η αγία μας Εκκλησία σε χρήσι, είναι λαμπικαρισμένο. Και γι᾽ αυτό, ας μη μας απασχολή τόσο πως έφθασε σε μας. Μικρό το όφελος είναι το να μάθωμε πως έφθασε. Αλλά, πάνω και πέρα απ᾽ όλα, ας μας απασχολή πως εμείς θα το χρησιμοποιήσωμε πιο σωστά, πιο θεάρεστα, για πνευματική μας δηλαδή προσωπική ωφέλεια, και πως αυτό θα το σεβασθούμε όπως πρέπη.

Τώρα, μία άλλη απορία είναι η εξής: ”Ποια είναι η βλασφημία κατά του Αγίου Πνεύματος;” Διότι, επειδή είναι όντως ασυγχώρητη, σύμφωνα με το Ευαγγέλιο, μερικοί φοβούνται μήπως περιέπεσαν σε αυτήν και δεν πρόκειται ποτέ να συγχωρεθούν. Αν και είναι πάρα πολλές οι ορθές ερμηνείες, βασικά, η βλασφημία κατά του Αγίου Πνεύματος είναι το να αποδίδη κανείς τις ενέργειες του Θεού στον Διάβολο. Και αυτό να το κάνη από κακίστη πρόθεσι. Όπως π.χ. έλεγαν οι Φαρισαίοι για τον Χριστό, ότι διώχνει τα δαιμόνια με την δύναμι του σατανά. Για να μην όμως επεκταθούμε πάρα πολύ στο θέμα αυτό, λέμε τα εξής: Ότι η πλήρης αμετανοησία είναι προσβολή κατά του Αγίου Πνεύματος και εξ ορισμού, αυτή η αμετανοησία είναι, όπως καταλαβαίνετε, ασυγχώρητη. Δηλαδή πρακτικά, τελικά, ποιά είναι η βλασφημία κατά του Αγίου Πνεύματος; Είναι η αμετανοησία.

Εμείς, δηλαδή, που αγωνιζόμαστε, να μη φοβώμαστε γι᾽ αυτό. Δεν υπάρχει αμαρτία ασυγχώρητη για κανέναν άνθρωπο ο οποίος αγωνίζεται, εάν μετανοήση, φυσικά. Και, δεν θα κατακριθούμε επειδή αμαρτήσαμε, αλλά θα κατακριθούμε εάν δεν μετανοήσωμε για εκείνα στα οποία περιεπέσαμε και αμαρτήσαμε.

Επίσης, μία άλλη απορία αναφέρεται εις την διάκρισι των λογισμών, εάν προέρχωνται από τον εχθρό, η όχι. Πως δηλαδή εμείς θα το διακρίνωμε.

Αγαπητοί μου αδελφοί, για μας είναι, όχι απλώς πιο ασφαλές, αλλά είναι εντελώς απαραίτητο να ερωτάμε κάποιον διακριτικό πνευματικό. Διαφορετικά, σίγουρα, θα πάθωμε, αργά η γρήγορα, πνευματική ζημιά. Γιατί, αν ερωτάμε έναν διακριτικό πνευματικό, αυτός θα μας δίνη την σωστή απάντησι. Αλλά, και πέρα από αυτό, η διάθεσις της ταπεινώσεως που έχομε, χωρίς ντροπή, χωρίς δισταγμό, χωρίς αμφιβολία, να εξωτερικεύσωμε και να εξαγορεύσωμε τις δικές μας σκέψεις και τους δικούς μας λογισμούς σε κάποιον άλλον, και μόνον απ᾽ αυτήν την στάσι μας, ο Θεός συγκινείται, εάν βέβαια είναι πέρα για πέρα αυτή μας η διάθεσις ειλικρινής. Και ο Θεός, βλέποντας την προαίρεσί μας, θα μας φωτίση και θα μας οδηγήση σε σωστό πνευματικό δρόμο. Αυτή είναι η πείρα των Πατέρων, αυτή είναι η τάξις της Εκκλησίας και η παράδοσίς Της. Η εξαγόρευσις των λογισμών και των αμαρτιών.

Και μία τελευταία ερώτησις, ίσως λίγο πιο δύσκολη. Λέγει αυτή η ερώτησις, εάν η

συνείδησις που έχομε είναι αποτέλεσμα πολιτισμικό, εάν οι άνθρωποι μας την επέβαλαν εξωτερικά.

Αναμφισβήτητα, η συνείδησις υπάρχει έμφυτη από τον Θεό στον άνθρωπο. Δεν είναι αυτή καθ᾽ εαυτή η συνείδησις αποτέλεσμα των διαφόρων πολιτισμών και νομοθεσιών. Βέβαια, αναλόγως των υπεραρίθμων παραγόντων – που τώρα δεν υπάρχει η χρονική δυνατότης να αναπτυχθούν – η συνείδησις διαπλάθεται, λεπτύνεται, αμβλύνεται, πωρώνεται, κλπ.

Εις το σημείο αυτό ας πούμε ότι, πριν από την πτώσι του Αδάμ, μόνο ένας σχετικός χώρος μέσα στην ψυχή υπήρχε εις τον άνθρωπο, και αυτός δεν είναι άλλος παρά η ”ηθικη συνείδησις”. Εκείνη δηλαδή, που καθιστούσε τον Αδάμ γνώστη του τι κάνει. Διότι, εάν δεν είχε ηθική συνείδησι ο Αδάμ, τότε δεν θα μπορούσε να αντιληφθή την αμαρτία του και ως εκ τούτου δεν θα ήτο υπεύθυνος γι᾽ αυτήν. Τώρα, όταν έσφαλε στον Θεό ο Αδάμ, αντί να μετανοήση, είπε: ”Θεε μου, δεν φταίω εγώ, αλλά η γυναίκα που Εσύ μου έδωσες”. Βλέπετε, όλο το βάρος πέφτει κυρίως στο ”Εσυ”. ”Εσυ φταις, δηλαδή, Θεέ !”, ούτε λίγο, ούτε πολύ.

Αλλά, με αυτήν την δικαιολογία του ο Αδάμ τότε έκανε μοιραία μία μετάθεσι της ενοχής από τον χώρο της συνειδήσεώς του σε έναν άλλο χώρο που δεν υπήρχε πρώτα. Και αυτός ο χώρος είναι αυτό που λέμε σήμερα ”υποσυνειδητο”. Τότε δηλαδή, για πρώτη φορά στην ιστορία της ανθρωπότητος, δημιουργείται το υποσυνείδητο, που μοιραία και αναγκαστικά θα κληροδοτηθή πια στο ανθρώπινο γένος, και που θα αποτελέση, όπως έχωμε ξαναπή πιο αναλυτικά σε άλλες ομιλίες, την τραγικότητά του, και σε καιρούς ειρηνικούς, και σε καιρούς πολεμικούς.

Δεν υπάρχει άνθρωπος χωρίς υποσυνείδητο, όσο άγιος και αν είναι. Μόνον ο Ιησούς Χριστός, ”ο σεσαρκωμένος Λόγος του Πατρός, ο εκ του ουρανού καταβάς”, δεν είχε υποσυνείδητο. Βέβαια, στους Αγίους υπάρχει η εξής διαφορά: Η διαφορά είναι ότι οι Άγιοι, με τον συνεχή τους προσωπικό αγώνα, ολοένα και περισσότερο, έτειναν και τείνουν να εξαλείψουν αυτό που λέμε ”υποσυνειδητο”.

Τώρα στην εποχή μας, όλο και πιο πολύ, συστηματοποιείται αυτή η απώθησις, αυτό το διώξιμο δηλαδή της ενοχής. Γιατί; Επειδή ενοχλείται ο σύγχρονος άνθρωπος, όχι απλώς από τις αμαρτίες, αλλά και από το άκουσμα της λέξεως ”αμαρτια”. Τον ενοχλεί αφάνταστα. Και τι θέλει; Θέλει να καταργήση ακόμη, ει δυνατόν, και από το λεξικό, την λέξι ” αμαρτία”. Και νομίζει ο ταλαίπωρος σύγχρονος άνθρωπος, που τόσο βασανίζεται, ότι επειδή δεν θέλει να βλέπη την αμαρτία του, ότι δήθεν απελευθερώνεται από την προσωπική του διάχυτη αμαρτία. Δηλαδή, το άκρον άωτον του στρουθοκαμηλισμού. Και τούτο επειδή η αμαρτία δεν εξαλείφεται. Απλώς ο άνθρωπος δεν την βλέπει, αλλά υπάρχει. Και

εφ᾽ όσον υπάρχη, κατατρώγει τον σύγχρονο άνθρωπο, δυστυχώς πατόκορφα, σε όλο του το είναι και τον διαλύει ψυχικά, οργανικά, και το πολύ χειρότερο, πνευματικά, διαχρονικά, αιωνίως.

Αυτά, προς το παρόν, ως προς τις όντως ενδιαφέρουσες απορίες σας.

Ας συνεχίσωμε όμως παρακάτω στο θέμα της προσευχής του Ιησού.

Όπως είπαμε, στην αρχή, καλύτερα είναι να την λέμε ψιθυριστά. Για εμάς όλους, που είμαστε αναμφισβήτητα αρχάριοι, χρειάζεται βία και αγώνας πολύς, οδυνηρός, σκληρός, ανελέητος. Όλος ο αγώνας δε, κυρίως έγκειται στο να περικλείωμε τον νου μας στις έννοιες των λόγων που προφέρομε. Δηλαδή, να προσέχωμε καλά να εννοούμε τι λέμε. Εκείνο που λέμε, να το χωνεύωμε καλά μέσα μας. ”Κυριε, Ιησού Χριστέ, ελέησόν με”. ”Κυριε, Ιησού Χριστέ, ελέησόν με”. Να καταλαβαίνωμε δηλαδή τις έννοιες των λέξεων. Να χορταίνωμε από αυτές. Επομένως, εκείνη την στιγμή, το πλέον ωφέλιμο είναι να προσέχωμε τι λέμε.

Βέβαια, ίδιον του νοός είναι το άστατον, δηλαδή να φεύγη πέρα-δώθε. Όπως λένε οι άγιοι Πατέρες, το μυαλό μας ομοιάζει με κάποιο αλητάκι, του οποίου του αρέσει να σεργιανάη τήδε κακείσε, πέρα-δώθε. Έτσι, και ο νους μας αρέσκεται στο να πηγαίνη σε διάφορες υποθέσεις, από εδώ και από εκεί. Αλλά, όπου επεμβαίνει ο Θεός, τα πάντα σταθεροποιούνται. Έτσι θα συμβή και στην περίπτωσι του νοός μας, όταν επέμβη ο Θεός, θα έχωμε ευχή αμετεώριστη, δηλαδή χωρίς διακοπές, χωρίς να σκεπτώμεθα άλλες υποθέσεις. Αλλά για να επέμβη ο Θεός, πρέπει να προηγηθή, απαραιτήτως από τη πλευρά μας, μέχρις εξαντλήσεως θα λέγαμε, η ανθρωπίνη προσπάθεια, το ανθρώπινο φιλότιμο. Και με σωστό εννοείται πάντα φρόνιμα.

Εκείνο που θα θέλαμε να τονίσωμε στο σημείο αυτό, είναι ότι, κατά την ώρα της προσευχής, δεν πρέπει να υιοθετούμε καμμία απολύτως σκέψι. Όχι μόνο τις βλαβερές σκέψεις, όχι μόνο τις ανωφελείς, αλλά και τις πλέον ”ωφελιμες”. Η λέξις ”ωφελιμες” τίθεται σε εισαγωγικά, διότι τελικά, τουλάχιστον για την ώρα της προσευχής, κάθε άλλο παρά ωφέλιμες είναι. Είναι μια ύπουλη παγίδα του διαβόλου. Διότι το πλέον ωφέλιμο, τουλάχιστον για την ώρα της προσευχής, είναι να προσέχωμε, χωρίς φαντασιώσεις, στα λόγια της προσευχής.

Να το πούμε πιο απλά για να γίνωμε πιο κατανοητοί. Να μη σκεπτώμεθα, ούτε εκκλησίες, ούτε μοναστήρια, ούτε προσκυνήματα, ούτε γεροντάδες, ούτε λόγια γεροντάδων, ούτε φωτεινά πρόσωπα, ούτε αγίους, ούτε εικόνες, ούτε τις διάφορες συνομιλίες που είχαμε με ανθρώπους φωτισμένους και είχαμε γοητευθή και είχαμε βοηθηθή από αυτούς. Τίποτε από όλα αυτά, που, αν τα σκεφθούμε άλλες ώρες και

στιγμές, είναι όντως απαραίτητα, ωφέλιμα και μας δίνουν δύναμι και φώτισι στον προσωπικό μας αγώνα. Το να τα διώχνωμε όλα αυτά όμως είναι πάρα πολύ οδυνηρό στην αρχή, γιατί είναι κακομαθημένος ο εαυτός μας, ο νους μας. Είναι μεν οδυνηρό, αλλά πάντα ωφέλιμο και απαραίτητο.

Λέγει ο μακαριστός αγιορείτης Γέρων Ιωσήφ ο Ησυχαστής, σε κάποια από τις επιστολές του που συμβουλεύει περί της ευχής: ”Προσεχε μόνο, όταν λέγης την ευχή, να μη δέχεσαι φαντασίες, διότι το θείον είναι ανείδεον, δεν έχει δηλαδή είδος, είναι αφάνταστον, αχρωμάτιστον, είναι υπερτέλειον, δεν δέχεται ανθρωπίνους συλλογισμούς, ενεργεί ως αύρα λεπτή εν ταις διανοίαις ημών”. Ενεργεί σαν λεπτή αύρα, όχι ότι είναι λεπτή αύρα, διότι το θείον δεν περιγράφεται.

Βέβαια, ας μη κρυβώμαστε, είναι άλλωστε αυτονόητο, ότι χρειάζεται αγώνας, όχι μιας ημέρας – εμείς θέλομε μέσα σε ένα βράδυ να αποκτήσωμε την ευχή -, αλλά χρειάζεται αγώνας μιας ζωής. Διότι, ιδιαίτερα κατά την ώρα της προσευχής, μας πολεμάει με λύσσα, με μέθοδο, με ιδιαίτερη μανία ο διάβολος. Μας πολεμούν αισχροφρικιαστικοί και αλλόκοτοι λογισμοί πάσης φύσεως και κατευθύνσεως. Μας πολεμάει η ακηδία, έρχονται στην επιφάνεια απωθημένα, πάρα πολλά, ίσως και ξεχασμένα, έρχεται άκαιρος θυμός, που πολλές φορές είναι πάρα πολύ δυνατός, και κατά την προσευχή, και μετά την προσευχή. Μας έρχονται στον νου μας διάφορες δουλειές, υποχρεώσεις, να μη ξεχάσωμε το ένα, να μη ξεχάσωμε το άλλο – δήθεν, απαραίτητο αυτό, απαραίτητο εκείνο, κλπ. Μας τα διογκώνει όλα αυτά ο πειρασμός και η δική μας η απειρία. Μας τα διογκώνει σε βαθμό υπερβολικό και ενώ όταν προσευχώμαστε λέγαμε να μη ξεχάσωμε το α΄, το β΄, το γ΄, είναι απαραίτητα, κλπ., όταν τελειώνη η προσευχή δεν θυμόμαστε τίποτε από όλα εκείνα που, κατά την διάρκεια της προσευχής μας έπνιγαν και τα εθεωρούσαμε, εν τη απειρία μας, απολύτως αναγκαία να τα διεκπεραιώσωμε.

Λοιπόν, μας πνίγει με παντός είδους μέριμνες, δήθεν επιβεβλημένες και με μία λέξι μας κτυπάει με κάθε τρόπο, ανελέητα, ο πειρασμός, εκμεταλλευόμενος βέβαια την δική μας αμέλεια, μας κτυπάει ο πειρασμός πανταχόθεν. Γι᾽ αυτό, εκτός των άλλων, συμφέρει να λέμε την ευχή ψιθυριστά. Οπότε, και να φεύγη ο νους, τουλάχιστον μένουν τα λόγια και το κέρδος βέβαια, συν τω χρόνω, δεν είναι καθόλου μικρό. Άλλωστε, όταν ακούη το αυτί τι λέγει το στόμα, πιο εύκολα ο νους επανέρχεται στον εαυτό του από τον μετεωρισμό, από την διάσπασι και συνεχίζει τον αγώνα της προσευχής. Ενώ, όταν ο αρχάριος πνευματικά δεν λέη την ευχή ψιθυριστά, τότε ξεφεύγει ο νους και ποιός ξέρει, μετά από πόση ώρα, ο Θεός θα τον φωτίση, η ο ίδιος θα καταλάβη, τέλος πάντων, ότι πρέπει να συνεχίση την προσευχή, την οποία είχε ξεκινήσει.

Βέβαια στο σημείο αυτό, να διευκρινήσωμε, ότι αυτοί καθ᾽ εαυτοί οι λογισμοί δεν

είναι ποτέ αμαρτία, όταν φυσικά δεν τους δεχώμαστε, όταν δεν τους ”σκαλιζωμε”, όταν δεν τους βάζωμε ”λιπασμα”. Καταλαβαίνετε τι εννοούμε. Τότε, από την θλίψι αυτή των λογισμών που μας προσβάλλουν, όχι μόνο δεν ζημιωνόμεθα, αλλά προαγόμεθα πνευματικά, σοφιζόμεθα δηλαδή στον αγώνα κατά των παθών. Είναι λοιπόν πειρασμοί που μας προάγουν και, όσο προχωράει ο αγωνιστής, τόσο πιο δυνατοί είναι οι αντίπαλοι, οι οποίοι αναφύονται στο πνευματικό μέτωπο. Αυτό είναι πνευματικός νόμος.

Και το κάνει ο εχθρός αυτό με τους λογισμούς για να απελπισθούμε και να σταματήσωμε εντελώς την προσευχή, διότι δήθεν, όχι μόνο δεν ωφελούμεθα από αυτήν, αλλά επί πλέον αμαρτάνομε ακόμη περισσότερο κατά την διάρκεια της προσευχής, εφ᾽ όσον κατ᾽ αυτήν σκεπτώμεθα πράγματα δήθεν πιο άσχημα, δήθεν πιο αλλόκοτα, δήθεν πιο απαράδεκτα, που δεν τα εσκεπτόμεθα πριν ξεκινήσωμε την προσευχή.

Και εδώ δυστυχώς είναι πικρή αλήθεια, πέφτομε λίγο-πολύ όλοι μας σ᾽ αυτήν την παγίδα του διαβόλου, και είτε απογοητευόμεθα, είτε παρατάμε την προσευχή, είτε πέφτομε σε μελαγχολία, η το λιγώτερο, πιάνομε κουβέντα με τους λογισμούς και χάνομε το περιεχόμενο της προσευχής. Φεύγει το μυαλό μας δηλαδή από τα λόγια της ευχής και μετεωριζόμεθα.

Το ότι υπάρχει αγώνας, το ότι υπάρχουν επιθέσεις από τον εχθρό, το ότι υπάρχει πόλεμος, τι σημαίνει; Σημαίνει, ότι επειδή ακριβώς πολεμείται από εμάς, γι᾽ αυτό και μας αντιπολεμά. Αυτό και μόνο, πρέπει να μας δίνη θάρρος να συνεχίσωμε την προσευχή με περισσότερη δύναμι, με περισσότερη προσοχή, με μεγαλύτερη ελπίδα και θεία παρηγοριά.

Βέβαια, όπως είπαμε, χρειάζεται από εμάς προθυμία και υπομονή. Δεν πρέπει να ρεμβάζωμε εν τω καιρώ της εργασίας, όσο εξαρτάται από εμάς. Λέγει εις το σημείο αυτό ο ιερός Χρυσόστομος περίπου το εξής: «Άνθρωπέ μου, εάν εσύ ο ίδιος δεν ακούς την προσευχή σου, δεν προσέχης τα δικά σου λόγια, πως έχεις την απαίτησι, την αφέλεια και την θρασύτητα να σε ακούση ο ίδιος ο Θεός;»

Βέβαια, χρειάζεται αγώνας. Και, σιγά-σιγά, όπως ήδη είπαμε, από την ποσότητα έρχεται και η ποιότητα. Αυτό άλλωστε ισχύει και στους υπολοίπους τομείς της ζωής μας. Από την ποσότητα, από τις πολλές φορές, έρχεται και η ποιότητα, έρχεται και η βελτίωσις. Αυτά είχαμε να πούμε ως προς τους λογισμούς κατά την ώρα της προσευχής.

Η προσευχή ποτέ δεν αυτονομείται. Δεν πρέπει να λέμε την ευχή μηχανικά, άψυχα, σαν το ρολόϊ, τικ-τακ, τικ-τακ, τικ-τακ, χωρίς να χωνεύωμε, χωρίς να

καταλαβαίνωμε αυτά που λέμε, αλλά πρέπει να τα αισθανώμεθα, πρέπει να αισθανώμεθα μέσα μας καλά την ευχή.

Λοιπόν, στην αρχή όπως είπαμε την λέμε ψιθυριστά. Και, εάν καταβάλωμε ιδιαίτερη προσπάθεια, διαθέτωμε πολύ χρόνο, με σωστό πάντα φρόνημα, με συντετριμμένο φρόνημα – αυτά πάντα εννοούνται -, εάν κάνωμε προσπάθεια, ποιοτική και ποσοτική, τότε, σιγά-σιγά, θα μπορούμε να λέμε την ευχή, με κάποια σχετική πλέον ευκολία και νοερά. Να την λέμε από μέσα μας, με τον νου μας. Από τις πολλές φορές που την επαναλαμβάνομε γίνεται αυτό.

Γι᾽ αυτό, άλλωστε, και επιμένομε ειδικά σε αυτήν την μέθοδο της προσευχής, γιατί είναι μονολόγιστη – ”Κυριε, Ιησού Χριστέ ελέησόν με” – και μπορεί ο νους να συγκεντρώνεται καλύτερα και να συνηθίση αυτές τις πέντε λέξεις και ως εκ τούτου να τις επαναλαμβάνη χωρίς κόπο. Ενώ οι ποικίλου περιεχομένου στίχοι άλλων προσευχών δεν ”χωνευωνται” εύκολα, ούτως ώστε να μπορούν να επαναληφθούν εις το μυαλό μας αυτόματα, όπως δηλαδή γίνεται με την προσευχή του Ιησού.

Να αναφέρωμε και το εξής: Νομίζω δεν είναι ντροπή να διδασκώμεθα και από άλλα πράγματα, τα οποία βλέπομε εις την ζωή μας. Όπως ακριβώς και κάποιοι εργάτες, που δουλεύουν από το πρωΐ μέχρι το βράδυ, όλη την ημέρα, χωρίς να το θέλουν πλέον, από συνήθεια, επαναλαμβάνουν τους στίχους ενός τραγουδιού, η λένε μία μελωδία και αυτή η επανάληψις, όχι μόνο δεν τους κουράζει, όχι μόνο δεν είναι εις βάρος της αποδόσεως εις την εργασία τους, αλλά τουναντίον τους ξεκουράζει, τους παρηγορεί, τους δίνει νέα ώθησι, δύναμι και κουράγιο για την δουλειά τους. Καταλαβαίνετε, λίγο-πολύ, τι εννοούμε.

Και, αν επιμείνωμε ακόμα πιο πολύ, με τον καιρό, και δεν αποκάμωμε, δεν βαρεθούμε, δεν τα παρατήσωμε, επιμείνωμε δηλαδή σ᾽ αυτήν την προσευχή και προσευχώμαστε για πολύ καιρό και πολύ χρόνο την κάθε φορά και εφαρμόζωμε ταυτόχρονα όλα τα προστάγματα της Εκκλησίας μας – επιμένομε σε αυτό – και εάν ευδοκήση ο καλός Θεός, τότε, ίσως σε μερικούς, δοθή πλέον το χάρισμα της καρδιακής προσευχής. Αυτό σημαίνει, ότι όσοι το λάβουν θα μπορούν να λέγουν την προσευχή του Ιησού πλέον με την καρδιά άκοπα, αβίαστα, χωρίς την παραμικρή από την πλευρά τους πλέον προσπάθεια.

Ξανατονίζομε, ότι δεν πρέπει να κάνωμε επιλεκτικά ο,τι μας αρέσει, όσο μας αρέσει και αν μας αρέση επειδή θέλομε όλα να τα κόβωμε στα δικά μας μέτρα και σταθμά – αυτό είναι ορθόδοξος προτεσταντισμός -, αλλά απαραιτήτως πρέπει να κάνωμε πλήρη υπακοή σε όλα ανεξαιρέτως τα προστάγματα της αγίας μας Εκκλησίας.

Βέβαια, η κατάστασις της καρδιακής προσευχής, κατά την οποία χωρίς πλέον καμμία απολύτως βία και προσπάθεια ιδική μας αυτόματα πηγάζει η ευχή μέσα από την καρδιά μας, είναι αναμφισβήτητα δώρο του Θεού. Δεν πρέπει όμως να ξεχνάμε, ότι τα δώρα Του τα δίνει ο Θεός τελικά μόνο στους πραγματικούς Του αγωνιστάς, στα πνευματικά Του παλληκάρια. Διαφορετικά, αν δεν εγίνετο έτσι, θα ήτο αδικία εκ μέρους του Θεού, πράγμα που ασφαλώς είναι πέρα για πέρα άτοπο.

Όσοι δεν έχουν εκ πείρας αισθανθή αυτό το οποίο αναφέρομε, να μη προσπαθούν, να μη ”κουραζωνται”, δεν μπορούν με τίποτε να το καταλάβουν στο βάθος, πως δηλαδή η καρδιά, χωρίς πλέον καμμία απολύτως βία, μπορεί αυτόματα να λέγη τα λόγια της προσευχής του Ιησού. Και αυτό, επειδή είναι όντως μυστήριο, προϊόν της ενεργείας του Θεού. Γιατί η προσευχή, ας μη γελιώμαστε, δεν μαθαίνεται ούτε χαρίζεται παρά μόνο εκ πείρας μετά από προσωπικό μας αγώνα. Όσο και να ακούμε, όσο και να μελετούμε, εάν δεν αγωνισθούμε σωστά, τότε μοιραία τίποτε, μα τίποτε απολύτως, δεν θα επιτύχωμε.

Εμείς εδώ κατά την μικρή δύναμί μας απλώς δίνομε κάποιες απλές κατευθυντήριες γραμμές, με την βοήθεια των οποίων προσπαθούμε, όχι ασφαλώς να διδάξωμε, αλλά να σας παρακινήσωμε, ώστε ει δυνατόν όλοι μας να γευθούμε και να γνωρίσωμε προσωπικά τα ανεξάντλητα μυστήρια της προσευχής του Ιησού. Και ο καθένας μας καταλαβαίνει τελικά, ανάλογα με την δική του πνευματική κατάστασι. Έτσι, επί παραδείγματι, αν κάποιος κάνη μάθημα γυμνασιακού επιπέδου σε κάποιον ακροατή του που είναι του Δημοτικού, ο ακροατής, που είναι του Δημοτικού, δεν θα καταλάβη τίποτε περισσότερο παρά όσα είναι του Δημοτικού, γιατί μόνο αυτά κατέχει. Γι᾽ αυτό, κι εμείς εδώ δεν προσπαθούμε να σας μάθωμε αυτήν την προσευχή, αλλά προσπαθούμε να σας δώσωμε απλώς το έναυσμα για την προσευχή αυτή.

Όπως, κατ᾽ αντιστοιχίαν και κατ᾽ αναλογίαν, και ο λόγος του Ευαγγελίου, όσο κι αν αυτό που θα αναφέρωμε μας φανή παράξενο, δεν είναι αυτή καθ᾽ εαυτή η αποκάλυψι του Θεού, όπως ίσως εσφαλμένα θεωρούμε και νομίζωμε. Αλλά, τι είναι; Είναι η θεωρία περί της αποκαλύψεως του Θεού. Γιατί η αποκάλυψι τελικά είναι θέμα προσωπικό του καθενός. Είναι θέμα της προσωπικής του πλέον πεντηκοστής.

Για να γίνωμε ακόμη πιο σαφείς, επί παραδείγματι, όταν λέγη στο Ευαγγέλιο, ο Χριστός, ότι ”Εγω ειμί το φως του κόσμου”, αυτήν την φράσι, αλλοιώς την καταλαβαίνει ένας εντελώς αμύητος, αλλοιώς ένας αμφιταλαντευόμενος, αλλοιώς ένας χλιαρός, αλλοιώς ένας ευσυνείδητος, αλλοιώς ένας αγωνιστής, διαφορετικά όμως ένας άγιος Γρηγόριος Παλαμάς και ένας άγιος Συμεών Νέος Θεολόγος.

Ας άναφέρωμε ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα. Όταν εδιάβαζε ένας, μακαρίτης τώρα, καλός βέβαια κατά τα άλλα, καθηγητής Πανεπιστημίου παρακαλώ, κομμάτια από τον άγιο Συμεών τον Νέο Θεολόγο, που περιέγραφε τον απερίγραπτο θείο έρωτά του, όχι απλώς δεν καταλάβαινε τα λόγια του αγίου Συμεώνος του Νέου Θεολόγου, αλλά ούτε καν εφαντάζετο, μέχρι που φθάνει το άφθαστο μεγαλείο του ανθρώπου, ο οποίος μπορεί να μετάσχη στην δόξα του Θεού. Και όλα αυτά τα εν Αγίω Πνεύματι γραφόμενα του αγίου Συμεώνος του Νέου Θεολόγου, δυστυχώς, μοιραίως, τραγικώτατα, που τα απέδιδε αυτός ο καθηγητής; Τα απέδιδε σε ψυχολογικά προσωπικά φαινόμενα του αγίου Συμεώνος του Νέου Θεολόγου, ότι δηλαδή αυτές οι εμπειρίες του ωφείλοντο εις την ιδιοσυγκρασία του Αγίου, εις την προσωπική του, θα λέγαμε, ψυχοσύνθεσι. Αν είναι δυνατόν! Ω της συμφοράς! Άκουσον, άκουσον! Και να σκεφθήτε, αυτός ο καθηγητής ήταν πέρα για πέρα αξιέπαινος στα άλλα θέματα. Είχε πάρα πολύ δηλαδή καλή διάθεσι, με πλούσιο, κατά τα άλλα, έργο. Σκεφθείτε λοιπόν να διάβαζε, αυτός ο καθηγητής, τον αββά Ισαάκ, στο σημείο εκείνο που λέγει ο Άγιος – βέβαια αυτήν την στιγμή δεν το θυμάμαι ακριβώς -, που λέγει περίπου τα εξής: Ότι στην προσευχή ο άνθρωπος ελέγχει τα λόγια του, ενώ όταν αρπαγή στην θεωρία του Θεού, στην θεωρία του θείου Φωτός, τότε παύουν τα λόγια και οι στίχοι της προσευχής, παύει δηλαδή ο άνθρωπος να προσεύχεται. Και ο άνθρωπος, όχι μόνο δεν ελέγχει τα λόγια της προσευχής, αλλά το είναι του ανθρώπου πηγαίνει εκεί όπου και όπως και όσον αποκλειστικώς τον οδηγεί το θείο Φως. Ακριβώς αυτή η υπέρ νουν άρρητος θέα του Θεού είναι υπερτέρα πάσης προσευχής. Διότι, εις την κατάστασι αυτή, μετ᾽ εκπλήξεως θεωρεί ο αγωνιστής τον όντως μόνον Αθεώρητον. Τότε ορά αοράτως τον μόνον όντως αόρατο Θεό.

Και, στο σημείο αυτό, ας αναφέρωμε ένα περιστατικό, όπου κάποιος θεόπτης ασκητής εφοβείτο δημόσια να σηκώση τα χέρια του σε στάσι προσευχής και να προσευχηθή στον Θεό. Τι εφοβείτο νομίζετε; Εφοβείτο μη τυχόν και αρπαγή, χωρίς εννοείται να το θέλη, στην θέα του Θεού, μήπως τον επισκεφθή ο Θεός και οι άλλοι τον βλέπουν εξωτερικά με τα χέρια υψωμένα στον ουρανό, χωρίς φυσικά εκείνος, στην κατάστασι αυτή της αρπαγής, της θείας μεθέξεως, να μπορή να έχη επαφή με τον περιβάλλοντα γύρω του χώρο... Αυτό θα πη "Ορθοδοξια"! Εμπειρία ακτίστου Φωτός.

Αλλά, ας αναφέρωμε και κάτι το αντίστροφο. Κάποτε είπαν στον μακαριστό Γέροντα Παΐσιο για κάποιον ομιλητή, που έλεγε για το θείο Φως, πόσο ωραίο είναι και πόσο ωραία τα ανέφερε. Και απήντησε με πόνο ο μακαριστός Γέροντας και είπε: «Ωραία τα είπε ο ομιλητής. Δεν αμφιβάλλω. Αλλά τελικά μίλησε γι᾽ αυτά που δεν είδε, γι᾽ αυτά που δεν γνώριζε ο ίδιος, εκ πείρας».

Σκεφθείτε, αγαπητοί μου αδελφοί, έναν πανέξυπνο, ικανώτατο, τυφλό όμως εκ γενετής, να έχη σπουδάσει τα πάντα περί του αισθητού φωτός, να ξέρη όλες τις θεωρίες, τους κανόνες και τους νόμους που διέπουν το φως, να μας τα εξηγή όλα αυτά θαυμάσια και στο τέλος να του κάνη κάποιος ακροατής του την εξής ερώτησι: "Ολα καλά, κύριε ομιλητά, όλα τέλεια τα ανεπτύξατε, αλλά πήτε μας, έχετε δει, εσείς, ποτέ το φως, προσωπικά;" Και εκείνος θα αναγκασθή να πη: "Αλλοιμονο μου, δεν το έχω δει ποτέ μου. Δεν έχω αυτήν την εμπειρία του φωτός, γιατί απλούστατα είμαι τυφλός εκ γενετής".

Όλα αυτά τα αναφέραμε, αγαπητοί μου αδελφοί, αν όχι για να τα μιμηθούμε, -που θα έπρεπε, μετά διακρίσεως -, αλλά πρωτίστως για να ταπεινωθούμε βαθειά μέσα μας και να μη νομίζωμε ότι κάτι είμαστε, ότι κάπου φθάσαμε πνευματικά, και να μη τρέφωμε προσωπικές αυταπάτες, οι οποίες μας αποπλανούν από τον δρόμο της σωτηρίας μας. Γιατί, γι᾽ αυτό ήλθε ο Χριστός στην γη, για να μας κάνη, από εδώ και τώρα, μετόχους της θείας Χάριτός Του. Δεν ήλθε ο Χριστός απλώς για να γίνωμε λίγο πιο καλοί άνθρωποι εξωτερικά, ευσεβιστικά.

Σε αυτήν λοιπόν την μακαρία κατάστασι της καρδιακής προσευχής, η καρδιά, από μόνη της, λέγει, ανερμηνεύτως, ανεξηγήτως, την ευχή, παντού και πάντοτε, είτε ο άνθρωπος κάνει κάποια χειρονακτική εργασία, είτε ακόμη-ακόμη και αν κάνη κάποια διανοητική εργασία. Επί παραδείγματι, είτε κανείς περπατάει, είτε μιλάει, είτε ακόμη και όταν κοιμάται, και όταν εργάζεται, ακόμη και όταν κάνη κάποια πράξι αριθμητικής, η, τέλος πάντων, κάποια εργασία η οποία χρειάζεται εντεταμένη την προσοχή μας, παρ᾽ όλα αυτά, ο άνθρωπος αυτός, εάν φυσικά έχη την καρδιακή προσευχή παγιωμένη μέσα του, μπορεί, παράλληλα με παντός είδους

εργασίες, να λέγη και αυτήν την προσευχή του Ιησού, κατά τρόπο πάντα, το τονίζομε, ανεξήγητο.

Άλλωστε, αυτήν την μακαρία όντως κατάστασι υπαινίσσεται ο Απόστολος Παύλος όταν λέγη το ”αδιαλειπτως προσεύχεσθε” (Α΄ Θεσ. 5, 17) και το οποίο μας δίνει ως εντολή η, όπως αναφέρεται στην Παλαιά Διαθήκη, ”εγω καθεύδω, αλλ᾽ η καρδία μου αγρυπνεί” (Άσμα Ασμάτων 5, 2). Ουσιαστικά λοιπόν αυτήν την κατάστασι της καρδιακής προσευχής υπαινίσσεται ο λόγος του Θεού και ο Απόστολος Παύλος την εντέλλεται σε όλους ανεξαιρέτως τους Χριστιανούς και όχι μόνο στους μοναχούς.

Αυτά, αγαπητοί μου αδελφοί, για σήμερα.

* *Εσπερινή ομιλία στον Ι. Ναό Παναγίας Δεσποίνης Λαμίας κατά το έτος 1999*

Πηγή: thriskeftika.blogspot.gr